

Bør universitetet bli mer nyliberalt?

By Av Victor Lund Shammas stipendiat i sosiologi ved Universitetet i Oslo | Jan. 20th, 2015

 Send to Kindle

Som fast vitenskapelig ansatt ved Universitetet i Oslo er man ikke nødt til å skrive og publisere noe som helst. Dette vil nok fremstå som ganske merkelig for folk som ikke er vant med akademisk sektor – i den virkelige verden forventes det tross alt en viss produksjon for å gjøre seg fortjent til sitt daglige brød. Men ved universitetet sitter flere permanent ansatte og hever sin årlige lønn uten å måtte gjøre stort for den.

Som bevis kan du gå inn på profilene til et knippe professorer ved våre fakulteter og telle antall fagfelleverderte publikasjoner siden, la oss si, 1985. Tallet er ofte – men ikke alltid – forstemmende lavt. (Noen har sanket store mengder publikasjonspoeng fordi de har funnet frem til tidsskrifter som er lite bedre enn *vanity presses*, dvs. journaler som publiserer hva det måtte være av innsendt stoff, men som likevel-av mystiske årsaker-er blitt 'godkjent' av forskningsbyråkratiet).

Merkelig nok har myndighetene etablert et enormt komplisert byråkrati som nitid kvantifiserer, sammenligner og rapporterer universitetenes vitenskapelige innsats. Det er noe megalomant over den nyliberale kvantitetsreformen som støpte dette byråkratiet. Alle verdens tidsskrifter og forlag skal samles i en stor database, og de skal deles i én av to kategorier: nivå 1 eller nivå 2. Men det merkelige er ikke trangen til å kvantifisere-den er godt etablert i vestlig modernitet-men snarere fraværet av sanksjoner knyttet til dette voldsomme rapporteringssystemet.

Universitetene må enten kvitte seg med nyliberalismen fullstendig eller bli langt mer nyliberale. Det halvhjertede systemet man har i dag koster mer enn det smaker. Millioner ødsles bort på vurdering og rapportering av

publikasjonspoeng, men ordningen gir få av gevinstene vi ble lovet, nemlig effektivitet gjennom insentiver og sanksjoner. To løsninger virker realistiske:

Alternativ 1: Belønne dem som publiserer mye, straffe dem som publiserer lite. Man kan rangere fast ansatte akademikere med regelmessige mellomrom, for eksempel hvert femte år. En komité kan vurdere hva personen egentlig har brukt det siste halve tiåret på. Alternativkostnader kan beregnes: Hva slags forskning kunne vi fått dersom stillingen var besatt av en annen, eksempelvis fra Utlandet? Man kan gi ansatte en privat finansiell belønning hver gang de publiserer i et (høyt rangert) fagfelleverdert tidsskrift.

Alternativ 2: Slutte å kvantifisere og måle vitenskapens umålelighet. Sokrates produserte aldri et publikasjonspoeng men overlot grovarbeidet med nedtegnelser til studenten sin, Platon. Nobelprisvinneren Peter Higgs, som oppdaget Higgs' boson, publiserte ikke noe på årtier. Målingene kastes på historiens skraphaug og man erkjenner at reell innsikt kommer av tålmodig og ofte tilsynelatende ufruktbart arbeid.

Dagens ordning virker demotiverende på universitetets yngre garde. Universitetet er i dag en aldersdiskriminerende institusjon. Unge og uetablerte akademikere bedømmes for harde livet – nåde den som søker på en doktorgradsstilling eller et postdoktorat uten å ha publisert i et prestisjetungt tidsskrift. Men amanuensisene og professorene kan leve i lykkelig harmoni uten å skrive et ord. Man er ansatt på livstid.

Følgelig oppstår det to skjevheter. Den første er en skjevhet over livsløpet – unge, midlertidig tilsatte akademikere arbeider 12-timers dager for å komme gjennom det nåløyet som er fast ansettelse, men når de først er gjennom kan de senke skuldrene og nyte livets glade dager. Den andre er en skjevhet mellom aldersgruppene: De gamle og hellige får lov til å være i fred på sine kontorer mens de unge og profane piskes stadig hardere til å «kverne ut» artikler.

New Public Management er en måte å drive statlige virksomheter som vokste frem på 1990-tallet. Staten var et rede for ineffektivitet sammenlignet med en

strømlinjeformet privat sektor som stadig ble trimmet ned av prisbevisste aksjonærer og kostnadssensitive ledere, mente de nye forvaltningsprofetene. New Public Management har fått stort gjennomslag i Norge.

Hjemmesykepleiere må produsere hjemmebesøk. Psykologer må produsere terapitimer. Lærere må produsere læreplaner. Fengsler må produsere fengselsdøgn. Universitetene, på sin side, *fabrikkerer* studenter og publikasjoner. Uten studenter og utgivelser tappes fakultetene for penger fra departementet. Problemet er at dette ikke har så mye å si for den enkelte amanuensis eller professor som, når det kommer til stykket, er ansatt på permanent basis. Insentivet er fullt ut kollektivt og treffer dermed ikke sitt tilsiktede, nemlig *den enkelte forsker*.

Det kan tenkes at noen forskere er ekstra sensitive for måleinstrumenter uten tilhørende sanksjonering, altså at de føler seg overvåket av publikasjonspoengene og dermed kjenner seg kallet til å publisere mer enn de ellers ville gjort. Andre tar til seg disiplineringsen av den *kollektive* institusjonen og lar det påvirke sitt *individuelle* arbeid slik at de skriver mer. Men vi må anta at denne samvittighetsfølelsen er ujevnt fordelt. Effekten er sannsynligvis mindre enn jaget etter prestisje, som gjerne blir presset frem av en følelse av at man konkurrerer med hele verdens forskerbefolkning.

Det fantastiske med forskere er at man kan få dem til å arbeide 12-timersdager med relativt beskjedne premier – noen godord fra kollegiet, litt applaus etter en TV-opptreden, navnet sitt i tidsskriftets årlige takkeliste til eksterne fagfeller. Glansbilder og knappenåler, altså.

Ingen er imidlertid tjent med en halvhjertet New Public Management. Dagens ordning gir få av de angivelige fordelene ved kvantifisering og rapportering. Snarere tvert imot. Insentivordningen fører til skyhøye driftskostnader og administrativt merarbeid, en skjevhet langs generasjonslinjer i det akademiske fellesskapet, og en degenerert tidsskriftjungel med så alt for mye nonsensisk streben etter å klemme ut nok en liten artikkel blottet for innsikter. Universitetet

må enten kvitte seg med nyliberalismen fullstendig eller ta skrittet fullt ut og bli enda mer nyliberalt.

